

is ieders schuld weer een andere. Maar te zeggen: „quorundam culpa, quorundam culpa, quorundam maxima culpa, de schuld van enkele N.N.'s, zoek maar uit, wie het zijn, de schuld van enkele, enkele N.N.'s, ach, die zoo groote schuld van enkele N.N.'s daar ginds in den mist van het grijs verleden", neen, daar hebben we niets aan, omdat het niet leeft, en niet ter zake doet.

2. Hetzelfde geldt van punt b). De B. A. Bos wil ook „onzerzijds" schuld laten belijden, „omdat wij reeds vóór de scheur, door de veelszins lefelooze wijze van ons optreden, de verhoudingen op onverantwoordelijke wijze hebben verscherpt".

Die klanken herinner ik mij uit de kringen van hen, die hebben geloopen achter dr. Kuiper aan. Maar heeft soms onzerzijds iemand zich op slechtouwen laten nemen door hem, om ambtelijke posities te ondergraven? Heeft onzerzijds iemand brochures geschreven, waar het vonnis, dat Greijdanus tegen Hepp's brochures keerde (in een doodgezegen protest), op zou kunnen passen? Heel die tirade uit de Bos' advies tot schuldbelijdenis is voor mijn besef reeds daardoor geoordeeld: de Bos is nog al kunstmatig te werk gegaan inzake de vraag, hoe hij de schuldbelijdenis kon verdeelen over beide fronten. Hij komt bij de anderen (de synodocraten) tot een confessie van a tot en met h, en bij ons van a tot en met e. Maar het maakt den indruk van maak-werk; want als hij voor „de anderen" van hun schuldbelijdenis de stof aan geeft, dan spreekt hij over zonden van synodes IN de scheuring en in BETREKKING tot de scheuring, terwijl hij, als hij voor onze schuldbelijdenis den inhoud omschrijft, spreekt over allerlei bijkomstigheid, die niet de scheuring zelf direct raken. Het wijst op een zekere behoefte, om naar twee kanten „iets" te vinden, dat anders moest. Maar dat wordt straks zeer onbillijk. Immers, ALS het punt van optreden-sonderheid, en met effect van verscherpte verhoudingen ter sprake ZOU moeten komen, wat ik niet geloof, zie hieronder, DAN behoort het zeker op de lijst a—h óók voor te komen, en daar wel allereerst.

Maar — we vragen al weer: welke waarde heeft het als m a s s a 's worden opgewekt schuld te belijden voor wat hoogstens enkelen zouden hebben gedaan? Moet een candidaat, wien men het preekconsent afnam, voor God schuld belijden, omdat de verhoudingen verscherpt zijn, terwijl hij nog nooit een letter op papier gezet had? Wat zijn toch „scherpe verhoudingen"? Bedoelt de Bos het scherpe licht, dat erop gevallen is? Of de scherpe snee van het mes, dat uitsnijden wilde? INDIEN HET WAAR IS, dat men een candidaat het preeken verbood, omdat anderen in de pers bepaalde grootheden niet hebben ontzien, dan MOETEN DE AFNEMERS VAN HET PREEKCONSENT SCHULD BELIDEN: zij lieten dan een beroep ongedaan maken door volgende ouderlingen, omdat ze nijdig waren? Meent de Bos dat zoo'n belijdenis iets helpt? Het komt er op neer, dat anderen vragen: was 't maar een rei bij dr. Ridderbos' genooten? Maar zij zelf zeggen: het was profetisch gezeg, en we zijn geleid door den Geest. De Bergschenhoekse gemeente heeft geen schuld te belijden over verscherpte verhoudingen, en de weggezonden predikanten Van Dijk en Veenhof — weggezonden van de synode — hebben evenmin schuld daarover te belijden. De eerste heeft als een geduldig man telkens maar weer opgeroep tegen den versnelde stroom van onzinnig drijven, en de ander heeft evenmin te boeten over gebrek aan geduld. Mea culpa, dat gaat, maar quorundam culpa.....?

3. Nu hebben we punt a) en b) afgewerkt. Moeten we ook nog c), d) en e) behandelen? We gelooven het niet. De Bos wil onder C) ons allemaal laten schuld belijden over vertroebeling van onze zaaksgerechtigheid door uitingen van persoonlijke gekrenktheid, en het niet ons bejeveren om het kwade te overwinnen door het goede. Maar dat is dan een kwestie van NA de vrijmaking. Punt d) gaat ook over ons werk NA de vrijmaking: het trekken van allerlei niet door Gods Woord klaar geboden consequenties, waardoor volgens de Bos (niet naar mijn meening) de tegenstellingen zijn vergroot (ik meen, dat ze hoogstens niet scherp gesteld zijn, indien er onjuiste consequenties zouden getrokken wezen). Punt e) gaat óók over den tijd NA de vrijmaking: daar wordt heel kalm beweerd, dat onze eisch (eerst schriftelijk handelen) — gelijk we dan achteraf zien! — belemmeringen heeft opgeworpen voor de vervulling van de roeping tot eenheid. Bedoeld is 't besluit van onze Groningsche synode.

Nu is het wel genoeg, dacht ik. Ik hoop, dat niemand schuld belijdt over een acte van gehoorzaamheid. Wat Groningen besloten heeft, acht ik volkomen juist, en gehoorzaam, en goed voor de anderen en voor onszelf. De Bos raakt geen enkel argument aan van wat Groningen besliste: n.l.: eerst schriftelijk handelen. Ik zou schuld belijden, als het anders gegaan was. Voorts ontbreekt, ook in de Bos' artikel, elke concrete aanwijzing van die te-ver-gaande-consequenties; en ook over die uitingen van persoonlijke gekrenktheid hooren we niets concreets. Weer merk ik op: ALS die er waren (hoe weet de Bos het overigens?) moeten dan a n d e r e n daarover schuld belijden? Is in het boek van ds. H. J. Schilder iets te merken van „persoonlijke" gekrenktheid? Of in de antwoorden, gezonden door anderen aan de synode?

Overigens beware God ons voor zulk een seniele aftakeling, en voor zoo'n monstrueuze mentale sterilisering, dat we ons niet meer gekrenkt zouden voelen. Ik schaam me niet voor de belijdenis, dat ik me diep gegriefd voel door het verraad van 1944, verdedigd door dom geschrijf, en verpakt in de watten van zichzelf verterende leugens. Maar een andere zaak zou het zijn, als ik me door dit gevoel van gegriefd zijn liet leiden in kerkelijke adviezen!

Daar staan we dus. Punt a en b handelen over den tijd VOOR, punt c en d en e over de periode NA de vrijmaking. Maar geen woord over wat IN de vrijmaking onze zonde zou geweest zijn. Denkt iemand, dat zulk een confessie recht verbindt? Of recht afsnijdt?

C. Ziehier, wat ik in de tweede plaats heb op te merken: dit alles houdt zoowel een werkelijke hereniging als een ware scheiding maar uit het gezicht. De Bos wil het met schuldbelijdenissen afdoen. Weliswaar dragen ze geen naam; het onpersoonlijke „wij" hindert me dan ook in heel zijn artikel, b.v. als hij zegt, dat „wij" de meest ernstige dingen hebben gehouden buiten ons volk in geheim gehouden rapporten; iets waartegen onzerzijds juist gestreden is, en waar ondergeteekende geweigerd heeft zich bij neer te leggen. En straks zal dan juist die weigering wel weer worden toegeschreven in de „quorundam-culpa-confessie" aan „persoonlijke gekrenktheid" en verscherping van verhoudingen? Hoe dit zij: de Bos wil het afdoen met schuldbelijdenissen, die wel geen naam dragen, maar toch met namen van personen in verband komen te staan.

Mijnzijds echter heb ik geen behoefte aan een schuldbelijdenis van groepen die aan personen denken; of aan luiards, die hun luiheid nog vroom maken door te zeggen: ja, maar, die werkers ook. Er zijn vandaag luiards, die een ambt moesten bedienen, en het weigeren. Als allen, die het ambt der geloovigen te bedienen kregen het eens h á d d e n bediend, wel, dan was de zaak allang weer gezond geweest. Er was dan vrijgemaakt op grotere schaal nog, dan tóch al tot onze verwondering geschied is. Dan hadden de drijvers, die artikel 31 hebben ontkracht, gestaan waar ze staan moeten: in de kou. Maar de Bos wil nu, dat wij zullen zeggen: „wij", terwijl we heimelijk denken: N.N. hier en N.N. daar. De grondfout der luiards, die hun ambt onbediend laten en het alles overlaten aan enkele N.N.'s, die zou dan terzake van het niet meer scherp onderscheiden van elks bijzonder ambt het decoratief moment moeten worden in de schuldbelijdenis van wie dan nog het pad der gehoorzaamheid opgegaan zijn in de vrijmaking?

D. Neen, ziedaar mijn laatste opmerking: schuldbelijdenis, vooral niet in dien gemakkelijken vorm van vage verwijzing naar vage daden van vage N.N.-combinaties, helpt niet. Die vragen we ook niet van de anderen. Dacht ge, dat ik van dr. Ridderbos of dr. Nauta een schuldbelijdenis hooren wil? Of van dr. Dijk? Wel, er zou geen eind aan komen, als we de rijen moesten afwerken, wij bij hen, zij bij ons. Ik heb over al die heeren mijn gevestigde opinie, en vrees, dat die niet meer veranderen zal vóór mijn dood. Van hen verwacht ik te mijnen aanzien hetzelfde. En ook al zou mijn meening kunnen gewijzigd worden, wat heb ik in het KERKELIJKE aan hun confessie: MEA culpa? Als het meenens is met dat „mea", dan luidt het bij den een weer anders dan bij den ander. En het „mea" culpa, dat zou dan in den persoonlijk en omgang moeten komen. Maar die ontbreekt totaal. Terwijl ik weet, dat ze kerkelijk de schuldbelijdenis hunner synode over de schorsingen e.d. niet willen.

Laat toch den onzin over „persoonlijke" BELIDENISSEN (MEA culpa), en over PERSOONLIJKE AANKLACHTEN (Istius culpa), en heelmaal over voor aller rekening genomen aanklachten tegen groepjes-in-de-lucht (quorundam culpa) loopen. We hebben al vaak gezegd: als een synode besluit, dan heeft de een dit motief, de ander een ander voor het „ja" of „neen" stemmen.

E. We hebben immers te maken met besluiten? Met vastgestelde formules? Met afgekondigde rechtsregelen?

Die doodswijzen, dat gaat niet. Want dan zeggen ze morgen weer: synode toen en toen heeft zóó besloten, jullie hebben bij de „hereeniging" er niets tegen gezegd, het is dus recht dat beschreven is.

Die handhaven, best, maar dan zeggen wij

## Eenige opmerkingen

naar aanleiding van Dr. J. Verkuy's dissertatie IV

„Wat beteekent voor de Overheid de binding aan de Wet Gods?"

Dit is de veelbelovende vraag, welke Dr. Verkuy laat drukken boven de paragraaf, waarin hij een Overheid construeert, die geheel gebonden is aan de volksconscientie.

Hoe de Overheid haar ambt heeft te vervullen met betrekking tot de huwelijkswetgeving zagen we reeds.

weer: neen; en dan zeggen ZIJ: dan moogt ge met ons niet preeken.

Die terugnemers, dát ware het eenige. En dan schuldbelijden niet ten aanzien van wat door N.N. hier en N.N. ginds gedaan is, doch over wat door een synode is gedaan in den Naam des Heeren. We hebben niets te maken met botsingen, conflicten, doch met RECHTSPRAAK. Welke rechtsprekende colleges hebben er ooit iets aan, of men vier jaar na velling van het vonnis eens gaat praten over de acta et gesta van bij de procedure betrokken personen?

F. En ook dan zijn we er natuurlijk nog niet; want dan moeten we ook nog eens weten, wat er allemaal bekosttoofd is in geheime en openbare vergaderingen na dien tijd, waarin men ons heeft uitgeworpen.....

Het is vermoeiend, dit alles weer te vertellen. Maar het moet wel.

Volgende week iets over het adagium: de scheuring is zonde. K. S.

## Niet langer God en mensen ophouden

De kerk van Assen besloot, zich tot de bredere kerkelijke vergaderingen te wenden met een voorstel, waarvan we den tekst ontvingen, dat aan alle kerken wordt bekend gemaakt, en waarvan we hier den inhoud publiceren:

„De Raad van de Gereformeerde Kerk te Assen, in zijn vergadering van 24 Augustus 1948 kennis genomen hebbende van de bij de te Amersfoort samen te komen Generale Synode van de Gereformeerde Kerken ingezonden voorstellen enz. ter zake de samenspreking met de synodaal-gebonden kerken (Agendum punt 7);

van oordeel, dat inzake de samenspreking met de deputaten der synodaal-gebonden kerken niet behoort te worden afgeweken van het ter zake door de Generale Synode van Groningen beslotene, wijl tegen dit besluit tot heden geen behoorlijk (immers uit Schrift en Belijdenis, of Kerkenordening geargumenteerde) bezwaar is ingebracht;

constaterende, dat de synodaal-gebonden kerken zowel door het schrijven harer deputaten ad hoc, als ook door haar besluiten ter Generale Synode van Eindhoven, elke serieuze behandeling van „het geheel der uit de officiële stukken reconstrueerbare eigenlijke oorzaken der geslagen breuk" nu reeds twee jaren lang ontwijken, weshalve voortzetting der pogingen om tot een behoorlijke samenspreking te komen zinloos schijnen;

BESLUIT zich tot de 2 September 1948 samen te komen vergadering van de Classis Assen te richten met het verzoek, aan de vergadering van de Part. Synode van Drenthe, die D.V. 9 September e.k. zal samenkomen, voor te stellen, dat deze aan de Generale Synode verzoeken,

GEEN NIEUWE DEPUTATEN ad hoc TE BENOEMEN, DAN NADAT HAAR EERST GEBLEKEN IS, DAT HET ZIN HEEFT MET DE DEPUTATEN DER GEBONDEN KERKEN EEN SAMENSPREKING AAN TE GAAN.

De Generale Synode stelde daartoe aanstonds in haar eerste zittingen een aantal vragen vast, uit welke categorische beantwoording kan blijken, of de gebonden kerken de in 1942 gedane leeruitspraken nog aanvaardden als „Godelijke waarheden", waarmee een ieder instemming heeft te betuigen en of zij de gedane „tuchttoezeggingen" en andere door ons weersproken kerkrechtelijke handelingen nog recht achten, of dat zij deze zonden, die thans voldoende en bij herhaling als zodanig zijn aangewezen, voor Gods Aangezicht leerden betreuren; en verzoeken de deputaten der gebonden kerken op deze vragen binnen veertien dagen hun antwoord bij haar in te zenden, opdat de Synode daarna beoordele of het zin heeft deputaten voor samenspreking met de gebonden kerken te benoemen".

Tot zoover het voorstel. Het doet goed, weer eens een stem te vernemen, die leert bedenken, hoe schadelijk het is zoowel voor wie de zonde doet als voor wie erbij staan toe te zien, den rechten weg van felten kennis en Schriftgehoorzaamheid te vermijden en den kronkelweg op te gaan, waarop diegenen ons dringen willen, die wél de gevolgen van hun daden willen verminderen, als het lukt, maar niet de zonden zelf willen wegnemen. We hopen, dat deze stem uit Assen, die ongeveer eenzelfde weg wijst, als bij anderen reeds begeerd wordt, ertoe moge meewerken, dat er een eind komt aan de politiek van de synodocraten, die door stille beïnvloeding van personen probeeren, vol te houden wat ze altijd hebben gewild: diegenen, die trouw zijn daar waar zij het niet verkiezen te wezen, te isoleren. K. S.

ZENDING EN EVANGELISATIE



moogt ge met

het eenige. En  
wat door N.N.  
er wat door een  
des Heeren. We  
conflicten, doch  
tspreken  
men vier jaar  
praten over de  
betrokken per-

nog niet; want  
wat er allemaal  
vergaderingen  
uitgeworpen.....  
vertellen. Maar

m: descheu-  
K. S.

ken

ot de breedere  
et een voorstel,  
aan alle kerken  
re hier den in-

rk te Assen. In  
kennis genomen  
samen te komen  
de Kerken inge-  
enspreking met  
punt 7);  
king met de de-  
niet behoort te  
oor de Generale  
egen dit besluit  
Schrift en Bell-  
erd) bezwaar is

den kerken zo-  
ad hoc, als ook  
van Eindhoven,  
heel der uit de  
nlijke oorzaken  
lang ontwijken,  
tot een behoor-  
chijnen;

1948 samen te  
te richten met  
te Part. Synode  
al samenkomen,  
ale Synode ver-  
oc TE BENOE-  
EBLEKEN IS,  
UTATEN DER  
PREKING AAN

nstonds in haar  
uit welker cate-  
gebonden ker-  
nog aanvaarden  
in ieder instem-  
ane „tuchttoefe-  
kerkrechtelijke  
ds deze zonden,  
is zodanig zijn  
eden betreuren;  
kerken op deze  
woord bij haar  
oordele of het  
met de gebon-

bed, weer eens  
ken, hoe scha-  
doet als voor  
weg van fei-  
oorzaam-  
g op te gaan,  
le wél de ge-  
deren, als het  
wegnemen. We  
geveer eenzelf-  
gegeerd wordt,  
l kome aan de  
stille beïnvloe-  
ouden wat ze  
ie trouw  
t verkie-  
n. K. S.

NGELISATIE

id — de Zon-

conscentie op  
ewetensdwang  
O, die volks-

un. Die volks-  
die Gods wél

wederstaan (door het geweten van de Overheid te binden) en de Overheid mag het nooit! Dr V. meent toch terecht, dat het geen verschil maakt, of de Overheid de Wet Gods kent of niet kent, zij is onderworpen aan Christus, zij is Hem verantwoording schuldig, of zij dit nu weet of niet weet, erkennen wil of niet erkennen wil. Het feit is er.

Maar het is mij niet duidelijk, waarom Dr V. dit ook niet toepast op de volksconscientie, die hij — 't zij terloops opgemerkt — al te veel schijnt te beschouwen als iets, dat een eigen bestaan voert, alhoewel hij het woord nog niet met een hoofdletter schrijft. T.a.v. die volksconscientie zou dan toch óók moeten gelden: „onderworpen aan Christus, aan Hem verantwoording schuldig”. En 't zal toch ook geen verschil maken, of die volksconscientie zich hiervan al dan niet bewust is, of zij het erkennen wil of niet erkennen wil.

Het feit is er.

Het rechtvaardige oordeel van Christus over de ontrouwe dienstknechten, die den weg wél en die den weg niét geweten hebben, valt echter verschillend uit (Luc. 12:47, 48).

Deze wetenschap behoort een Christelijke natie, die heerschappij voert over niet-Christelijke naties, haar ontzaglijke verantwoordelijkheid te scherper voor oogen te stellen.

Of de Nederlanders in Indië het sabbathsgebed met voeten treden of de Javanen, allen staan schuldig, maar de Nederlanders méér.

Of de Nederlanders hun vrouwen verstooten, of de Javanen doen dat, beiden staan schuldig, maar de Nederlanders méér.

Als de afgodendienaars ginds revolutie maken en moorden, ze staan schuldig, maar de Christenen, die meeloopen en profiteeren (in plaats van profeteeren) méér en onder hen de leidslieden het allermeest.

Aan Nederland is veel toevertrouwd, van Nederland zal ook overvloediger gesicht worden. Een Overheid, die zich aan haar verantwoordelijkheid onttrekt, moest zich dáár alleréerst van bewust zijn. Iedere Nederlander, die in ons democratisch stelsel invloed oefent op de keuze der personen, die mede geroepen zijn te regeren, eveneens. De souvereiniteit over Indië berust bij de Nederlandsche Overheid. Haar ambtelijke roeping ginds is geen andere dan hier. Ook daar heeft zij haar zwaardmacht te stellen in Christus' dienst, ook daar heeft zij de ongebondenheid der menschen te bedwingen, de hand te houden aan den Heiligen Kerkedienst, het Koninkrijk van Jezus Christus te doen verdere, het woord des Evangelies overal te doen prediken.

Voor een ontrouwe Christelijke Overheid in een niet-Christelijk land is de volksconscientie zoo'n gemakkelijke zweetdoek, waarmee de ontrouwe dienstknecht komt aandragen, met een gewichtig-liberaal gezicht: „Heere! ik kende U, dat Gij een hard mensch zijt, maaiende, waar Gij niet gezaaid hebt, en vergaderende daar, waar Gij niet gestrooid hebt”.....

Onze bewindvoering in Indië was immer teveel, in sommige perioden bijkans geheel, op liberale leest geschoeid. Dan moest het gemoed van den Oosterling niet verontrust worden met Westerschen godsdienst.

Wat nu die Zondagswetgeving betreft, hiervan zegt Dr Verkuy!:

„In een land, waar de volksconscientie van de roeping tot gehoorzaamheid aan het vierde gebod nog niet weet, kan men de Zondagswetgeving niet dwingend opleggen” (blz. 276).

In Indië is dit in ieder geval in de verste verte niet geschied. Daar heeft de nederlandse Overheid in het verleden zich bitter weinig zorgen gemaakt over een Zondagswet.

Maar het stuitte toch wel ieder Christen tegen de borst, die ondernemingen des Zondags op volle toeren zag' doordraaien en kleinere particuliere werkgevers konden het eveneens doen en ze deden het ook. Ja, ook ambtenaren in Overheidsdienst verrichtten vaak — zonder eenige noodzaak — op Zondag hun dienstwerk, of gebrulkten dien dag als „reisdag” om des Maandags een paar uur eerder ergens hun werk te kunnen aanvangen, wat voor hun „conduite” en derhalve voor hun promotie van belang scheen te zijn. Dit had natuurlijk niets met het ontzien van de volksconscientie te maken. Ik noem het slechts om te illustreren, hoe in een niet-Christelijk land een zich Christelijk noemende Overheid, zonder noodzaak, welbewust de Wet Gods aan den kant schuift.

Toch lag het en nóg ligt het op den weg der Overheid in Indië de Zondagswetgeving zooveel mogelijk bindend op te leggen.

Dat kan zij vooreerst doen aan haar eigen functionarissen, ten tweede aan alle Europeanen, ten derde aan alle vreemde Oosterlingen. Dan heeft zij al het belangrijkste deel der werkgevers te pakken. Conscientiebezwaren van Chinezen en Arabieren? Meener, niemand dwingt u zich te vestigen in een land, waar christelijke wetten gelden. U laat hier zes dagen werken en u betaalt er zoven!

Conscientiebezwaren van de zijde der miljoenen inheemsche werknemers komen er vast niet. Onze bedienden hebben nooit conscientiebezwaren gehad, als ze 's Zondags niet behoefden te werken.

Een dergelijk Overheidsoptreden zou toch een zegenrijken invloed moeten oefenen. Iedere Mohammedaan en heiden zou zien, dat de Overheid gebonden is aan de Wet van den hoogsten Souverein.

En dat juist maakt op den Oosterling zoo diepen indruk, omdat hij, diep in zijn hart, de overtuiging heeft, dat het alleen goed kan gaan met land en volk als de Overheid, „stedehoudster van bovennatuurlijke machten”, getrouw is aan haar plichten.

Het omgekeerde is ook waar en daarom bepleitte Verkuyper de noodzakelijkheid, dat de Overheid, in Indië in 't bijzonder, scherp zou toezien op het gehalte harer functionarissen.

Het beste is voor dat land alleen goed genoeg!

In-treurig is het bijvoorbeeld, dat degenen, die in de oorlogajaren in Australië zich zoo misdragen hebben en hun in de kampen zuchtende vrouwen verstootten, weer in het gestoelte der eere klommen. En het libertinisme te Batavia is weer beangstigend groot! Er waren destijds vele profeten te Batavia en zij verkeerden in de hoogste kringen, doch geen Johannes de Dooper werd gesignaleerd! Wel vele Herodiasen!

Indien de Overheid trouw dienaar is van haar Heer en derhalve zelf een voorbeeld, kan zij juist in een oostersch land zeer ver gaan in de handhaving van de Wet Gods. De grieven van den Oosterling tegen den westerschen „overheerscher” vinden hun oorsprong niet in een te christelijke mentaliteit van den Westerling, maar juist in diens on-christelijke mentaliteit: rassenwaan, egoïsme enz.

In dezen tijd schijnt men het als hoogste roeping van het voogdijchap te beschouwen, den indischen volken haastig wat westersche democratische instellingen op het dak te schuiven.

Democratie, die in het Oosten aardt als de padi in een hollandsch tulntje!

Maar vóórdat een Christen meeuicht in het koor der „progressieven” dient hij zich eerst af te vragen, of niet juist nú met verdubbelde kracht de strijd ook in Indië moet worden aangebonden tegen de afgoden en of dit wel ooit zal kunnen, indien Nederland het gezag uit handen geeft en de volken van den Archipel ten prooi laat aan alle anti-christelijke machten, die zich nu reeds om „de volksconscientie” verdringen.

Die anti-christelijke machten mógen niet vrij gelaten, zoolang ze wederhouden kunnen worden.

Er zal een tijd aanbreken, dat dit niet langer kan. Die tijd weet God alleen.

„Paulus roept de Gemeente op voor de bescherming van haar vrijheid door de Overheid te bidden”, schrijft Dr Verkuy!

En hij voegt er aan toe, dat tot de profetische roeping van de Christenheid behoort: „de opdracht om bij de Overheid vrijheid te bepleiten, ook voor anderen, indien de vrijheid aan banden gelegd wordt” (blz. 278).

Waarvoor men werkt, zal men ook moeten bidden. De Kerk zou dus moeten bidden voor de verdrukke Hindoes in Pakistan en voor de verdrukke Mohammedanen in India?

Zij zou moeten smeecken, dat de Overheden in die landen „de vrijheid van godsdienstige belijdenis, organisatie en activiteit, inbegrepen de werkzaamheid onder en ten behoeve van andersdenkenden onder inachtneming van de beginselen van recht en goede zeden”, garandeerde? De Mohammedaansche Overheid aan de Hindoes en omgekeerd? Zou zij ook moeten smeecken, dat de verdrukking van de Communisten in Amerika en van de Nazi's in Duitschland en overal elders, een einde name, opdat ook dezen menschen hun fundamenteel recht: „vrijheid van geweten, van godsdienstige belijdenis, organisatie en activiteit” enz. binnen de grens van „het ethische minimum” gegarandeerd worde?

Ja, want waar is de grens tusschen afgodendienst en anti-christelijke politieke overtuiging? Hebben het

Hindoeïsme en het Mohammedanisme niet een sterken nationalistischen (politieken) inslag en is het japansche Shintoïsme godsdienst of politieke overtuiging? Het Nationaal-Socialisme was voor velen toch religie geworden en in welk kleed zal het Communisme zich morgen hullen? Zal straks de Anti-Christ een afgodendienst invoeren, waartegenover de Staat geen andere competentie bezit — volgens Dr V. — dan „niet-belemmeren” en „beschermen” en „vrijheid waarborgen”, of zal hij een politiek-stelsel propageeren, waartegen de Overheid op „haar zeer beperkte terrein” zich teweêr mag stellen?

Tot welke vreeselijke consequenties is Dr Verkuy! bezig zichzelf en allen, die zijn valsche profetie aanvaarden, te leiden! Zie, als men de belijdenis uitholt, als men het ambt van de Overheid negatieveert, haar profetische roeping omzet in een star zwijgen, haar maakt tot een automatische piloot, in beweging gebracht door de volksconscientie, als men Christelijken godsdienst en afgodendienst gelijkgeschakelt voor de Overheid, dan komt men feitelijk zoover, dat men de gemeente laat bidden voor de komst van het rijk van den Anti-Christ. Want wat houdt dat bidden om vrijheid voor afgodendienst, dat „op de bres springen van de Kerk bij de Overheid” voor vrijheid voor andere godsdiensten enz. enz. anders in?

Maar de Kerk bidt om de komst van het Koninkrijk van Jezus Christus. En zij gelooft, dat het komt en zij gelooft ook, dat het rijk van den Anti-Christ eerst komt. Een drinkbeker, die niet van haar kan voorbijgaan, tenzij dat zij hem drinke. En zij bidt: „Uw wil geschiede!”

„Als er een sterk (!) algemeen (!) christelijk levenspeil is”, dan kan de Overheid verder gaan met het handhaven van de Wet Gods, zoo meent Dr V. En hij filosofeert dan: „Is een volk daaraan ontsnoken, dan is terugtrek onvermijdelijk”.

Dr Verkuy! noemt geen voorbeelden, maar hij zou ook lang moeten zoeken om ze te vinden. 't Is nimmer „de volksconscientie”, die het voor de Overheid onvermijdelijk maakt, de wetten wat te devalueeren. Het zinken begint altijd bij de leiders.

Zoo in den Staat, zoo in de Kerk. En het volk zinkt mee.

Nog juist misschien: het verval begint vanuit de cultuureentra, de universiteiten, waar de gezagsdragers worden gevormd, of althans hun adviseurs. In het achttiende eeuwse Frankrijk schreeuwde het volk: „Ni Dieu, ni Maître!” Maar de Overheid (het fransche hof) had deze leus al meer dan 'n halve eeuw op steeds onbeschaamder wijze in practijk gebracht.

De leiders beginnen de Wet Gods aan den kant te zetten, de wetten van den Staat volgen vanzelf. De grondwet wordt dan bijvoorbeeld „een boekje” genoemd, zooiets als een vodge papier. De geschiedenis van het Koninkrijk der Nederlanden na den oorlog is óók uiterst leerzaam. De „volksconscientie” maakte den terugtrek niet onvermijdelijk, die terugtrek was o.a. op St. Michielsgestel allang voorbereid. De „volksconscientie” werd juist uitgeschakeld, om terugtrek mogelijk te maken. Tred voor tred en sprong voor sprong ging het achterwaarts en alles werd aangevend, om de „volksconscientie” te bewerken. Zelfs dominees traden op als ambassadeurs der wetsovertreders. Als er verkiezingen zijn, wordt de aandacht juist van de ellende afgeleid, omdat de „volksconscientie” nog niet rijp wordt geacht om alles te verdragen.

Het bederf begint in den top. Daar heeft men andere normen voor gezag en vrijheid dan in de Wet Gods verankerd liggen.

Zoo in den Staat, zoo in de Kerk!

G. GOOSSENS.

## VITRINGA

### over nut, noodzakelijkheid, gezag van Synoden I

1. Wie wat over de Nederlandsche Kerkgeschiedenis gelezen heeft, bij hem zullen, stuit hij op den naam van Campegius (Kempe) Vitringa Sr, allicht opkomen de gangbare handboeken-notitie's: Sieraad der Franeker Hoogeschool; gematigd Coccejiaan; Oostersche talen en exegese; groote toeloop ook van buitenlandse studenten; Commentaar op Jesaja en Drie boeken over de Oude Synagoge.<sup>1)</sup>

Wie gelegenheid had, in de historie te lezen en daarbij de norm van het Woord hanteert, ziet met genoegen, dat Vitringa bij het ouder worden zich al meer afkeert van de Cartesiaansche filosofie en, man des vredes, maar met beter begrip van „vrede” dan menig een vóór en na hem, het opkomend rationalisme gaat bestrijden in de thesen van zijn Francker collega Roëll inzake de eeuwige generatie van den Zoon en de beteekenis van Christus' voldoening

<sup>1)</sup> Enkele jaartallen: in 1681 (op 21-jarigen leeftijd) hoogleraar in de Oostersche talen; 2 jaar later in de theologie; nog 10 jaar later wordt hem het onderwys in de kerkgeschiedenis opgedragen. — In 't begin dezer eeuw wordt van zijn beide hoofdwerken getuigd: „Nog heden ten dage behooren zijn „Commentarius in Jesaiam” en zijn „De Synagoga vetera” tot de boeken, die gekocht en gelezen worden in de Oude en Nieuwe wereld” (Ned. Archief voor Kerkgesch. 1e deel, 1902, bl. 424).

voor den tijdelijken dood der geloovigen. Voorts zal hij kunnen waardeeren Vitringa's fenomenale historiekennis, alsook diens pogen, traditioneele beschouwingen op haar waarheidsgehalte te toetsen en zich een eigen oordeel te vormen. En zoo hij af en toe gebruik maakte van Vitringa's Jesaja-Commentaar, zal hij kunnen gevoelen voor het getuigenis, dat eens de bekende exegeet Franz Delitzsch van dit werk gaf: „De schaduwwijzen van den Commentaar plegen voor den lezer op den voorgrond te treden, maar hoe langer men hem gebruikt, des te hooger leert men hem achten. Overal diepgaand onderzoek, nergens de luxe van doode geleerdheid. Het hart van den auteur is er bij. Soms rust hij op den moeievollen onderzoekingsweg uit en geeft hij zijn gemoed lucht in beschouwingen vol innige vreugde”.<sup>2)</sup>

In 1706, ter gelegenheid van de overdracht van het Rectoraat der Hoogeschool aan zijn opvolger, sprak Vitringa over het nut, de noodzakelijkheid en het gezag van Synoden.<sup>3)</sup> We willen voor den schrijver niet

<sup>2)</sup> Franz Delitzsch, Commentar über das Buch Jesaja, Vierte Auflage, 1889, S. 31.

<sup>3)</sup> Campegi Vitringa Oratio de Synodis, earumque utilitate, necessitate, auctoritate, Habita in Templo Academico ipais Kalendis Junis 1706 cum Magistratu Academico abiret. Franeker, apud Franciscum Halmam.